

Zemkopības ministrija

Valsts pētījumu programma

**"Lauksaimniecības un meža resursu izpēte
drošas un noturīgas Latvijas attīstībai"**

2026.-2028. gadam

Rīga, 12.03.2026

Zemkopības ministrija

Par Valsts pētījumu programmu (VPP)

2018. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi
Nr. 560 «Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība»

Programma ir **nozares ministrijas valsts pasūtījums**, kuru īsteno pētniecības ietvaros, lai radītu jaunas zināšanas, prasmes un inovācijas, attīstītu jaunus produktus, procesus un pakalpojumus nozaru problēmu risināšanai un stratēģisko attīstības mērķu sasniegšanai.

Zemkopības ministrija

Valsts pētījumu programmas nozīme Zemkopības ministrijai

Atbildīgā institūcija un finansējums

Zemkopības ministrija nosaka VPP virzienus un uzrauga VPP finansējuma izmantošanu atbilstoši valsts politikas un nozares stratēģiskajiem mērķiem un definētajiem uzdevumiem

Ilgtermiņa un jauni risinājumi

VPP veicina ilgtspējīgu lauksaimniecības un meža resursu izpēti, radot jaunas tehnoloģijas un rīkus valsts attīstībai

Saikne ar politikas veidošanu

VPP nodrošina pētniecības rezultātu sasaisti ar politikas lēmumiem un nozares attīstības virzību Latvijā

Zemkopības ministrija

VPP Lauksaimniecības un meža resursu izpēte drošas un noturīgas Latvijas attīstībai

Apstiprināta ar Ministru kabineta 2025. gada 2. decembra rīkojumu Nr. 789 Par valsts pētījumu programmu "Lauksaimniecības un meža resursu izpēte drošas un noturīgas Latvijas attīstībai" 2026.–2028. gadam

Programmas īstenošanas periods ir no 2026. līdz 2028. gadam ar kopējo finansējumu **5,580 milj. EUR.**

Programma tiek īstenota sadarbībā ar Latvijas Zinātnes padomi.

Zemkopības ministrija

Programma tiks īstenota divos projektos!

Projekts - stiprināt Latvijas pārtikas pašnodrošinājumu, pilnveidojot ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un pret krīzēm noturīgu pārtikas sistēmu, kuras pamatā ir videi saudzīgas tehnoloģijas, inovatīvi risinājumi un nekaitīgas pārtikas pieejamība

Projekts - ilgtermiņā uzlabot Latvijas mežu resursu izmantošanas efektivitāti, veicināt uz tiem balstītas un globālā tirgū konkurētspējīgas bioekonomikas attīstību kā valsts ekonomiskās un enerģētiskās drošības pamatu

Finansējuma sadalījums un projektu ilgums:

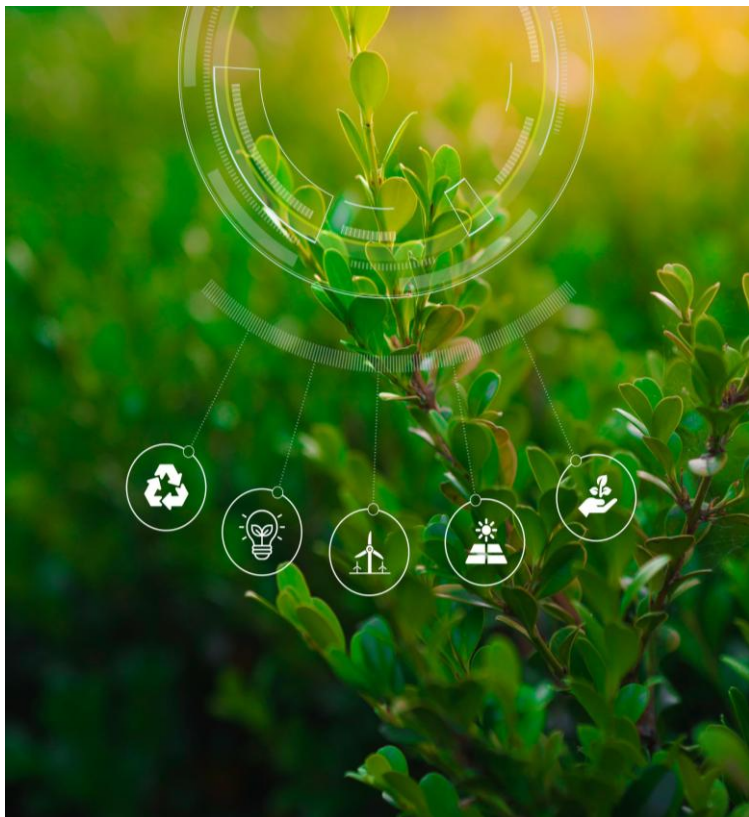
- Latvijas Pārtikas sistēmas stiprināšanai atvēlēti 2 980 000 *euro*
- Meža resursu ilgtspējīgas izmantošanas stiprināšanai - 2 600 000 *euro*
- 30 mēneši

Zemkopības ministrija

Mērķis: veicināt Latvijas lauksaimniecības un meža resursu zinātnisku izpēti un ilgtspējīgu izmantošanu, lai stiprinātu valsts pārtikas, ekonomisko un ekoloģisko drošību, kā arī noturību pret klimata pārmaiņām un ārēju riska faktoru ietekmi

VPP uzdevumu kopskats

Latvijas Pārtikas sistēmas noturība

Fokuss uz videi draudzīgu ražošanu un piesārņojuma risku samazināšanu visā pārtikas aprites ķēdē

Inovatīvi ražošanas risinājumi

Augstas pievienotās vērtības produktu radīšana no vietējām izejvielām, izmantojot modernas tehnoloģijas

Mežsaimniecības ilgtspējība

Bioekonomikas attīstība un ilgtspējīga meža resursu izmantošanu klimata pārmaiņu apstākļos

Pārnese un pēctecība

- turpina un papildina iepriekšējās VPP iniciatīvas, nodrošinot nozares attīstību ilgtermiņā
- sniedz ieguldījumu ilgtspējīgai pārtikas sistēmas attīstībai
- sekmē inovatīvu, videi draudzīgu resursu apsaimniekošanas risinājumu izstrādi

Zemkopības ministrija

Projekta uzdevums: stiprināt Latvijas pārtikas pašnodrošinājumu, pilnveidojot ilgtspējīgu, konkurētspējīgu un pret krīzēm noturīgu pārtikas sistēmu, kuras pamatā ir videi saudzīgas tehnoloģijas, inovatīvi risinājumi un nekaitīgas pārtikas pieejamība

Apakšuzdevumi:

- attīstīt ilgtspējīgas un klimatnoturīgas audzēšanas tehnoloģijas videi saudzīgai un ekonomiski pamatotai laukkopībai un dārzkopībai, veicināt ķīmisko piesārņotāju, tai skaitā pesticīdu atlieku un dabīgo augu toksīnu, izplatības ierobežošanu
- izstrādāt jaunus pārtikas produktus uz vietējo lauksaimniecības izejvielu, tai skaitā augļu, dārzeņu un pākšaugu, un zivsaimniecības nozares izejvielu bāzes un jaunus pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību
- stiprināt Latvijas spēju nodrošināt pietiekamu nekaitīgas un veselīgas pārtikas apgādi, savlaicīgi novēršot vai ierobežojot infekciju, kā arī antimikrobiālās rezistences izplatību dzīvniekos un pārtikas ķēdē krīžu apstākļos, tādējādi palielinot sabiedrības un pārtikas sistēmas noturību
- visaptveroši analizēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un konkurētspēju, lai stiprinātu nozares pašnodrošinājumu, kā arī izstrādāt priekšlikumus konkurētspējas uzlabošanai, izlaides palielināšanai un noturības stiprināšanai iekšējo un ārējo krīžu apstākļos

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (1) : attīstīt ilgtspējīgas un klimatnoturīgas audzēšanas tehnoloģijas videi saudzīgai un ekonomiski pamatotai laukkopībai un dārzkopībai, veicināt ķīmisko piesārņotāju, tai skaitā pesticīdu atlieku un dabīgo augu toksīnu, izplatības ierobežošanu

- inovēt Latvijas apstākļiem piemērotas kviešu audzēšanas tehnoloģijas kvalitatīvu pārtikas izejvielu ražošanai pākšaugu–labību augmaiņas sistēmās;
- izpētīt ābeļu, upeņu, dārzeņu (kāpostaugu un pākšaugu) audzēšanas tehnoloģisko elementu – mehanizācijas, alternatīvu augu aizsardzības līdzekļu, dažādu segumu un augsnes ielabošanas efektivitāti;
- izpētīt patogēnu agresivitāti un slimību epidemioloģiju potenciāli postīgām sēņu ierosinātām slimībām Vicia, Glycine, Lupinus ģinšu pākšaugiem (iedegas un plankumainības), smiltsērķšķiem un upenēm (vispārējā kalšana un dzinumu atmiršana) un izstrādāt diagnostikas metodes izplatības risku mazināšanai;
- novērtēt klimata pārmaiņu, pesticīdu un minerālmēslu lietošanas kopīgo ietekmi uz dabīgo augu toksīnu un mikotoksīnu biosintēzi, uzkrāšanos un saglabāšanos graudaugos. Izstrādāt un pielāgot 2D-LC-HRMS metodi pesticīdu atlieku un mikotoksīnu vienlaicīgai noteikšanai graudu paraugos ar mērķi noteikt toksīnu un pesticīdu atlieku koncentrāciju, izpētīt to korelāciju ar klimatiskajiem parametriem un augsnes ķīmisko sastāvu. Izstrādāt priekšlikumus toksīnu (mikotoksīnu un augu toksīnu) veidošanās riska mazināšanai graudaugos;

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (2): izstrādāt jaunus pārtikas produktus uz vietējo lauksaimniecības izejvielu, tai skaitā augļu, dārzeņu un pākšaugu, un zivsaimniecības nozares izejvielu bāzes un jaunus pārtikas produktus ar augstu pievienoto vērtību

- izstrādāt prasības un kritērijus, kas izvirzāmi jauniem pārtikas produktiem, balstoties uz tirgus pieprasījumu, importu aizstāšanas potenciālu, vietējo izejvielu pieejamību, konkurētspēju un vietējo ražotāju iesaisti;
- izstrādāt prioritāro produktu prototipus un veikt to ekonomisko, investīciju un ražošanas ieviešanas novērtējumu, lai noteiktu to reālo tirgus un eksporta dzīvotspēju;

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (3): stiprināt Latvijas spēju nodrošināt pietiekamu nekaitīgas un veselīgas pārtikas apgādi, savlaicīgi novēršot vai ierobežojot infekciju, kā arī antimikrobiālās rezistences izplatību dzīvniekos un pārtikas ķēdē krīžu apstākļos, tādējādi palielinot sabiedrības un pārtikas sistēmas noturību

- rast risinājumus zoonotisko ierosinātāju (*Salmonella* spp.) izplatības un antimikrobiālās rezistences (AMR) mazināšanai putnkopības sektorā, veicinot “vienas veselības” principa ieviešanu un nodrošinot kvalitatīvas, nekaitīgas un ilgtspējīgas pārtikas apriti:
 - analizēt un pētīt AMR attīstību sasaistē ar antimikrobiālo līdzekļu lietošanu putnkopībā;
 - izpētīt un salīdzināt *Salmonella* spp. izplatību dažādām putnu sugām (*Gallus gallus*, paipalas, tītari, ūdensputni), ierosinātāju fenotipisko un genotipisko antimikrobiālo rezistenci;
 - izpētīt *Salmonella* serotipu izplatību putnkopības produkcijā – pārtikas olās, gaļā, dažādas izcelsmes produktos (imports vai Latvijas), salīdzināt to antimikrobiālās rezistences īpašības;
 - izstrādāt ieteikumus *Salmonella* spp. izplatības samazināšanu putnkopībā, ņemot vērā putnu sugas, kategorijas un putnu turēšanas veidu;
- analizēt saistību starp antibiotiku rezistences attīstību un putnkopības sektora veterinārārstu un saimniecību īpašnieku zāļu lietošanas praksi, izvērtējot putnu zarnu trakta bakteriālos indikatorus, izmantojot fenotipiskās un molekulārās identifikācijas metodes:
 - apkopot putnkopības sektorā strādājošo veterinārārstu un īpašnieku pieejas, uzskatus un zāļu izrakstīšanas praksi, lai identificētu lietojumu pamatojumus un zināšanu trūkumus;
 - novērtēt saistību starp antimikrobiālo līdzekļu lietošanu un rezistences (ESBL, kolistīna, AmpC) attīstību klīniski veseliem putniem (broileri, dējējvistas, paipalas, strausi u.c.) ganāmpulka līmenī;
 - veikt ganāmpulkos cirkulējošā *E. coli* filoģenētisko izpēti;
 - izstrādāt ieteikumus politikas veidotājiem, kā arī rekomendācijas praktizējošiem veterinārārstiem un lauksaimniekiem, lai samazinātu antibiotiku lietošanu un ievērotu “vienas veselības” pieeju;

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (4) 1: visaptveroši analizēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un konkurētspēju, lai stiprinātu nozares pašnodrošinājumu, kā arī izstrādāt priekšlikumus konkurētspējas uzlabošanai, izlaides palielināšanai un noturības stiprināšanai iekšējo un ārējo krīžu apstākļos

- analizēt un kartēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un attīstības tendences, ņemot vērā saimniecību lielumu, nozaru struktūru, specializāciju un telpisko izvietojumu, kā arī saimniecību iesaistes apjomu (pilna vai nepilna laika saimniekošana). Analizējamās apakšnozares: graudkopība, piensaimniecība, gaļas liellopu audzēšana, cūkkopība, mājputnu gaļas ražošana, olu ražošana, augļkopība un dārzenkopība;
- izvērtēt saimniecību spēju vākt, uzkrāt un analizēt ražošanas, finanšu un ekonomiskās darbības rādītājus lēmumu pieņemšanā, identificējot datu pratības līmeņus dažādās lauksaimniecības apakšnozarēs un to ietekmi uz konkurētspēju. Novērtēt digitalizācijas ietekmi uz konkurētspēju, analizējot saimniecību modernizācijas līmeni un to spēju pielāgoties digitālās attīstības prasībām un iespējām;
- izvērtēt lauksaimniecības nozares apakšnozaru konkurētspēju nacionālā un starptautiskā (Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas jeb OECD valstu) kontekstā, identificēt konkurētspēju ierobežojošos iekšējos un ārējos faktorus, tostarp strukturālos, tirgus un institucionālos izaicinājumus, kā arī šķēršļus konkurētspējas un ražošanas apjomu pieaugumam. Novērtēt saimniecību un nozaru tirgus ieņēmumu veidošanos, tostarp zemo tirgus ieņēmumu cēloņus. Analīzē ņemt vērā dabas ierobežojumus, teritoriālos un klimatiskos apstākļus, kā arī alternatīvās saimniekošanas un ienākumu dažādošanas iespējas. Veikt apakšnozaru SVID novērtējumu;

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (4) 2: visaptveroši analizēt Latvijas lauksaimniecības ekonomisko sniegumu un konkurētspēju, lai stiprinātu nozares pašnodrošinājumu, kā arī izstrādāt priekšlikumus konkurētspējas uzlabošanai, izlaides palielināšanai un noturības stiprināšanai iekšējo un ārējo krīžu apstākļos

- novērtēt Latvijas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas noturību, identificējot galvenos faktorus, kas to stiprina vai apdraud. Analizēt piegādes ķēžu traucējumu, ģeopolitisko procesu, importa atkarības un citu potenciālu ārējo šoku ietekmi uz sistēmas funkcionēšanu. Salīdzināt Latvijas situāciju ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi pārtikas sistēmas noturības nodrošināšanā, identificēt labās prakses piemērus un izvērtēt to pielāgošanas un pārneses iespējas Latvijas kontekstā;
- izstrādāt priekšlikumus Latvijas lauksaimniecības nozaru konkurētspējas uzlabošanai un sistēmas noturības stiprināšanai. Sniegt ieteikumus un noteikt rīcības virzienus politikas veidotājiem un nozaru attīstībā ieinteresētajām pusēm, lai mazinātu ārējo un iekšējo šoku negatīvo ietekmi un stiprinātu krīžu pārvaldības spējas;
- analizēt stratēģisko ietvaru, kas izriet no dažādām Eiropas Savienības politikām un iniciatīvām, lai pārskatītu Latvijas Bioekonomikas stratēģiju 2030. gadam. Apkopot un iesniegt bioekonomikas attīstības stratēģiskos virzienus un pasākumus bioekonomikas pievienotās vērtības palielināšanai, ietverot pētniecību;

Zemkopības ministrija

Projekta uzdevums: ilgtermiņā uzlabot Latvijas mežu resursu izmantošanas efektivitāti, veicināt uz tiem balstītas un globālā tirgū konkurētspējīgas bioekonomikas attīstību kā valsts ekonomiskās un enerģētiskās drošības pamatu

Apakšuzdevumi:

- veicināt meža ekosistēmu noturību – izstrādāt meža īpašniekiem dažādiem apsaimniekošanas mērķiem piemērotus risinājumus kokaudžu adaptācijai, kas balstīti uz ilgtermiņa pēcnācēju pārbaužu stādījumu un citu ilgtermiņa pētījumu objektu vērtējumiem
- novērtēt integrētas un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas prakses pilnveidošanas un ekonomiskās drošības stiprināšanas būtiskos faktorus un to monitoringa metožu attīstību, tai skaitā ietvert Dabas atjaunošanas regulas meža bioloģiskās daudzveidības indikatorus, kā arī sagatavot rekomendācijas dinamiskās dabas aizsardzības un drošās ostas principa praktiskai ieviešanai
- veicināt meža nozares ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā un atvērto bioekonomikā, noteikt meža nozares produktu nodrošināto kopējo aizvietošanas efektu un sekmēt vietējo meža resursu izmantošanu konkurētspējīgu un ilgtspējīgu produktu ražošanā atbilstoši Zaļā kursa nostādnēm

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (1) : veicināt meža ekosistēmu noturību – izstrādāt meža īpašniekiem dažādiem apsaimniekošanas mērķiem piemērotus risinājumus kokaudžu adaptācijai, kas balstīti uz ilgtermiņa pēcnācēju pārbaužu stādījumu un citu ilgtermiņa pētījumu objektu vērtējumiem

- izstrādāt rekomendācijas rīcībpolitikām Latvijas saimniecisko mežu adaptācijai klimata pārmaiņām, kas balstītas uz efektīvu iekšsugas ģenētiskās variācijas izmantošanu Regulas par meža reproduktīvo materiālu un ES Meža stratēģijas kontekstā;
- uz Latvijas klimatiskajiem apstākļiem atbilstošu empīrisko datu pamata papildināt zināšanas par mirstaudzēm, to lomu saimniecisko mežu adaptācijas klimata pārmaiņām paaugstināšanā, kā arī mistrojumu meža ainavā un uz iegūtās informācijas pamata izstrādāt rekomendācijas meža apsaimniekošanas prakses un rīcībpolitiku izmaiņām, ierīkot objektus šo zināšanu izplatīšanai;

Zemkopības ministrija

Apakšuzdevums (2) : novērtēt integrētas un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas prakses pilnveidošanas un ekonomiskās drošības stiprināšanas būtiskos faktorus un to monitoringa metožu attīstību, tai skaitā ietvert Dabas atjaunošanas regulas meža bioloģiskās daudzveidības indikatorus, kā arī sagatavot rekomendācijas dinamiskās dabas aizsardzības un drošās ostas principa praktiskai ieviešanai

- izvērtēt dinamiskās dabas aizsardzības principa saderību ar ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju un to pavadošajiem dokumentiem, sagatavot rekomendācijas rīcībpolitikām šā principa ieviešanai;
- izvērtēt dinamiskās dabas aizsardzības principa ieviešanas rīcībpolitiku sociālekonomisko ietekmi un novērtēt meža īpašnieku motivāciju iesaistīties to īstenošanā, piemēram, nodrošinot praksē drošās ostas principa īstenošanu;
- izstrādāt standartizētus, ekonomiski efektīvus, Dabas atjaunošanas regulas un dabai tuvākas meža apsaimniekošanas principiem atbilstošus risinājumus meža apsaimniekošanas pasākumiem biotopu kvalitātes uzlabošanai un rekomendācijas rīcībpolitikām to ieviešanai, t.sk. vērtējot ar meža hidrotehnisko meliorāciju saistīto ietekmi;
- novērtēt citu valstu pieredzi akustisko sensoru izmantošanā meža putnu populāciju raksturošanā, izstrādāt rekomendācijas par Latvijai piemērotāko tehnisko risinājumu, raksturot novērtējuma statistisko precizitāti atkarībā no parauglaukumu skaita un dizaina; veikt pilotpētījumu saimnieciskās darbības ietekmes uz meža putniem raksturošanai;
- izstrādāt un testēt inovatīvus risinājumus Nacionālā meža monitoringa pilnveidošanai detalizētākas informācijas ieguvei un plašākai izmantošanai, t.sk. saimniecisko mežu bioloģiskās daudzveidības raksturošanai un citu valstij nepieciešamo bioloģiskās daudzveidības elementu monitoringu efektīvākai īstenošanai;

Zemkopības ministrija

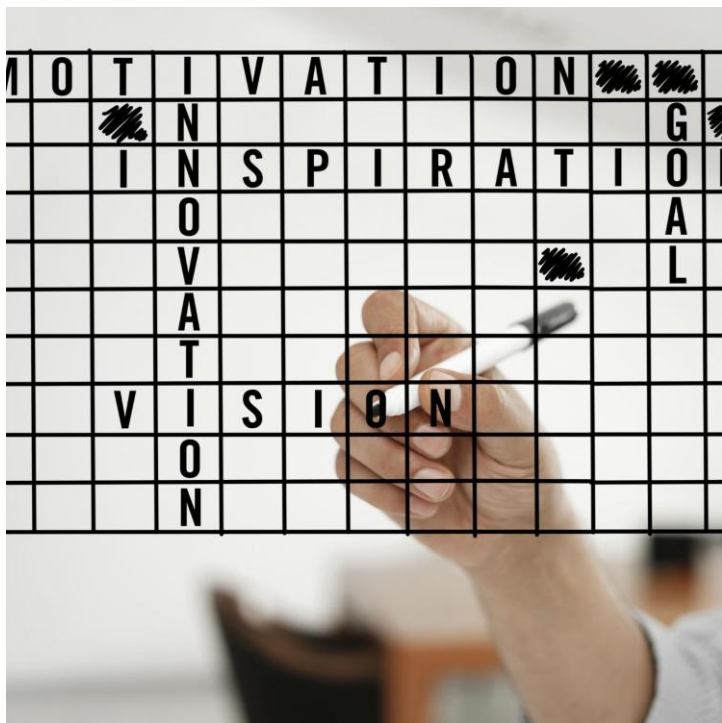
Apakšuzdevums (3) : veicināt meža nozares ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā un apriņķa bioekonomikā, noteikt meža nozares produktu nodrošināto kopējo aizvietošanas efektu un sekmēt vietējo meža resursu izmantošanu konkurētspējīgu un ilgtspējīgu produktu ražošanā atbilstoši Zaļā kursa nostādņām

- novērtēt Latvijas meža nozares nodrošināto aizvietošanas efektu saskaņā ar ISO 13391:2025 standartu un sagatavot rīcībpolitikas konstatēto efektu kāpināšanai, kā arī rekomendācijas (pozīcijas, pamatojumi) šī efekta starptautiskas atzīšanas veicināšanai;
- sagatavot inovatīvus un integrētus praktiskos risinājumus Latvijas meža nozares devuma bioekonomikā un klimata pārmaiņu mazināšanā kāpināšanai, attīstot meža apsaimniekošanu un jaunus koksnes produktus, īpaši tādus, kas mazina energoresursu patēriņu vai kuru izejvielas šobrīd izmantojamas galvenokārt enerģētikā;
- izstrādāt standartizētus risinājumus meža apsaimniekošanas atbilstības Taksonomijas regulas prasībām nodrošināšanai un unificētu izpratni, rekomendācijas atbilstības RED III un ilgtspējīgas biomasas kritērijiem nodrošināšanai;
- nodrošināt pilotprojektu atvērtās zinātnes pieejas izmantošanā siltumnīcefekta gāzu emisiju noteikšanā teritorijā ar organiskām augsnēm, kur kāpināts ūdens līmenis ar kokaugu (paludikultūru) izmantošanas platībā, kur pieejami dati par meliorācijas sistēmas ierīkošanu un ilglaicīgu ietekmi uz augsni un ūdens līmeni;

Zemkopības ministrija

VPP nozares vērtēšanas kritēriji

Praktiska un politiski noderīga pieeja

Projektu pieteikumi tiks vērtēti pēc to spējas sniegt praktisku pienesumu nozarei un politikas veidošanai

Starptautiskā dimensija un OECD loma

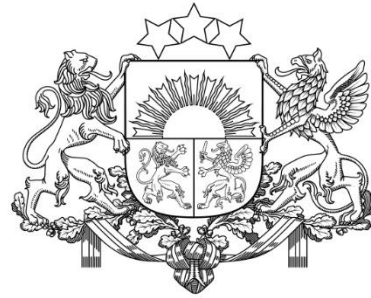
OECD iesaiste nodrošinās augstāku datu kvalitāti un salīdzināmību citu valstu kontekstā

Koledžu loma augstskolu ekosistēmā

Koledžas, piedaloties praktiski orientētos projektos, nodrošinās kompetences un profesionālās izglītības līmeņa paaugstināšanu, t.sk. reģionos

Projekta komandas kapacitāte un rezultāti

Tiks vērtētas projekta komandas spējas, plānotie rezultāti un to ietekme uz nozari, piedāvāto datu kvalitāti un to izmantojamību. Rezultāts ziņojumu vai vadlīniju formātā.

Zemkopības ministrija

